

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЧОРНОУСЬКО МИРОСЛАВА ВІКТОРІВНА

УДК 343.163+343.132

**ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КЕРІВНИЦТВА
ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Кучинська Оксана Петрівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Галаган Володимир Іванович,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
професор кафедри галузевих правових наук

кандидат юридичних наук
Єні Олена Василівна,
Національна академія прокуратури України,
заступник начальника відділу підготовки та
підвищення кваліфікації військових прокурорів

Захист відбудеться «27» січня 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 253.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розіслано «26» грудня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.П. Сиза

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена процесом реформування системи кримінальної юстиції, що триває в Україні та характеризується підвищенням пріоритету дотримання прав людини на стадії досудового розслідування. При цьому, ступінь ризику порушення прав учасників кримінального провадження залишається високим, а тому зберігається необхідність гарантування державою належного рівня законності під час досудового розслідування. Суб'єктом, якому держава делегує право нагляду за додержанням законів під час досудового розслідування є прокурор.

Унормування процесуального керівництва досудовим розслідуванням відбувається комплексно у відповідності до Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про прокуратуру», галузевих наказів Генерального прокурора України, міжвідомчих наказів та міжнародних договорів, ратифікованих Україною. Чинним КПК України було частково розширено повноваження прокурора на досудовій стадії кримінального провадження, а разом з тим – висунуто підвищені вимоги до рівня їх виконання. Попри це, окремі законодавчі положення ускладнюють не лише здійснення прокурорами процесуального керівництва, але й загалом ставлять під загрозу вирішення переважної більшості завдань кримінального провадження. Наслідок зазначеного – становлення неоднорідної практики, що справляє негативний вплив на якість, послідовність ходу та ефективність розслідування. Так, опитування прокурорів та слідчих продемонструвало, що 70% проанкетованих наявний механізм процесуального керівництва визнають ефективним. Водночас, 92% респондентів стверджують, що чинне кримінальне процесуальне законодавство не задовольняє усіх потреб досудового розслідування. Отже, для забезпечення виконання процесуальними керівниками своїх повноважень на належному рівні існує потреба в удосконаленні правового регулювання шляхом уточнення деяких оціночних понять, обсягу повноважень учасників кримінального провадження та порядку проведення процесуальних дій. При цьому, у зв'язку із внесенням змін до Конституції України в частині правосуддя у 2016 році, зазнало суттєвого перегляду і бачення процесуального керівництва як функції прокуратури. Розв'язання окреслених проблем вимагає здійснення теоретико-прикладного дослідження у вигляді узагальнення практики, аналізу чинних правових норм та фахових позицій правників.

Проблема здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням протягом останніх років прямо чи опосередковано розглядалась у наукових колах. Окремі аспекти досліджуваної тематики розглядали такі вчені-процесуалісти, як Ю.П. Аленін, В.М. Бабкова, О.В. Баганець, І.В. Вернидубов, В.І. Галаган, О.В. Геселев, А.О. Гнатюк, Л.Р. Грицаєнко, Ю.М. Грошевий, І.В. Гловюк, В.В. Долежан, О.В. Єні, В.С. Зеленецький, О.В. Капліна, О.Б. Комарницька, М.В. Косюта, М.І. Курочка, О.П. Кучинська, О.М. Ларін, В.І. Малюга, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.І. Мичко, Г.В. Мовчан, В.В. Молдован, В.Т. Нор, В.П. Півненко, В.О. Попелюшко, М.А. Погорецький, М.В. Руденко, Ю.І. Семчук, Г.П. Серeda, В.В. Сухонос, А.Б. Соловійов, О.Ю. Татаров, О.М. Толочко, С.В. Томин, А.Р. Туманянц, М.С. Туркот,

Л.Д. Удалова, В.І. Фаринник, І.Я. Фойницький, О.О. Чепурний, С.А.Шейфер, В.П. Шибіко, О.Г. Шило, М.Є. Шумило, В.М. Юрчишин, О.Г. Яновська та інші. На дисертаційному рівні це питання досліджували: О.В. Попович («Процесуальне керівництво прокурора у кримінальному провадженні», 2015), Ю.В. Коробко («Процесуальні повноваження прокурора у досудовому кримінальному провадженні», 2016), Ю.А. Кушнерик («Процесуальне керівництво розслідуванням грабежів та розбійних нападів», 2016). Між тим, проблемні питання здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням у світлі конституційної реформи в Україні, утвердження у кримінальному процесі України феномену спеціалізованого процесуального керівництва та в умовах проведення АТО не досліджувалися. Наведене обумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі, свідчить про актуальність теми та орієнтувало на її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію положень Указів Президента України «Про концепцію реформування кримінальної юстиції України» від 08.04.2008 року № 311/2008, «Про Стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20 травня 2015 року № 276/2015 та виконане відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011-2015 роки, ухвалених Національною Академією правових наук України (рішення від 24.09.2010 року № 14-10), Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на періоди 2010–2014 р.(наказ МВС України від 29 липня 2010 р. № 347) та 2015–2019 р. (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275), планів науково-дослідних робіт юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка за напрямом досліджень юридичного факультету «Доктрина права в правовій системі України: теоретичні та практичні аспекти» (номер теми 11БФ042-01, державна реєстрація 01111u008337).

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 22 грудня 2014 року) та уточнено на засіданні Вченої ради юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 1 від 29 вересня 2016 року).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є комплексне вивчення та розроблення теоретичних, нормативних та практичних положень, спрямованих на вдосконалення здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Для досягнення означеної мети поставлено такі задачі:

- визначити та розробити нові поняття процесуального керівництва досудовим розслідуванням, спеціалізованого процесуального керівництва, етапності процесуального керівництва, досудового кримінального процесуального правозастосування, імунітету процесуального рішення;

- з'ясувати правову природу процесуального керівництва, зокрема, у зв'язку із внесенням змін до Конституції України в частині правосуддя;

- окреслити генезу інституту процесуального керівництва на території сучасної України;

- розробити критерії класифікації повноважень, рішень та вказівок прокурора;
- визначити особливості процесуального статусу прокурора;
- визначити співвідношення процесуального керівництва та судового контролю;
- удосконалити теоретичні засади діяльності прокурора як спеціального суб'єкта доказування в ході проведення С(Р)Д та НС(Р)Д;
- встановити елементи процесуальної діяльності прокурора як процесуального керівника;
- визначити підхід до структуралізації процедури погодження прокурором клопотань слідчого;
- з'ясувати шлях забезпечення швидкого захищеного обміну інформацією з питань досудового розслідування між прокуратурою, ОВС, адвокатурою та судом;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства, що безпосередньо впливають на ефективність процесуального керівництва прокурора досудовим розслідуванням.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Предмет дослідження становить здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і вирішення задач дисертаційної роботи, з урахуванням специфіки об'єкта і предмета дослідження, за методологічну основу взято положення діалектики, як загального способу пізнання процесів і явищ, а також відомі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що впливають з філософських категорій та концепцій.

Метод *діалектичного матеріалізму* дозволив розкрити основні поняття з досліджуваної тематики завдяки застосуванню філософських категорій суті та явища, форми і змісту, кількості та якості, суб'єктивного й об'єктивного, а також законів переходу кількісних змін у якісні, єдності й боротьби протилежностей, закону заперечення заперечень тощо (розділи 1-3). *Метод історизму* було застосовано для визначення генези процесуального керівництва прокурора досудовим розслідуванням (підрозділ 1.2), з'ясування правової природи процесуального керівництва (підрозділ 1.1.), висвітлення повноважень процесуального керівника на різних етапах досудового розслідування (розділ 2) та визначення тенденцій і перспектив розвитку процесуального керівництва (розділ 3); *порівняльно-правовий метод* - покладено в основу аналізу та співставлення національного та іноземного законодавства держав континентальної системи права (підрозділи 1.3, 2.1, 2.3, 3.1); *системно-структурний метод* - з метою пізнання проблем, що у своїй сукупності становлять певні системи (розділи 2-3). *Статистичний метод* уможливив дослідження та узагальнення результатів практики системи кримінальної юстиції України в контексті здійснення процесуального керівництва, дав змогу простежити наявні тенденції, виявити проблеми та шляхи їх вирішення (розділи 1-3). *Соціологічні методи* (опитування) використано для з'ясування позицій слідчих та прокурорів щодо сучасного стану розвитку досудового розслідування та процесуального керівництва (розділи 2-3); *формально-логічний (догматичний) метод* - для уточнення понятійного апарату

(підрозділи 1.2., 3.1., розділ 2). Наведені методи використовувалися в роботі у взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило всебічність, повноту і об'єктивність дослідження.

Нормативно-правовою основою дослідження є положення Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів у сфері регламентації міжнародних норм та стандартів досудового розслідування, практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), українське кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство, кримінальне процесуальне законодавство Республіки Грузія, Італійської Республіки, Республіки Польща, Російської Федерації, Республіки Молдова, Литовської Республіки, Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччина та інших держав.

Емпіричну базу дослідження, що забезпечує достовірність викладених у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, склали дані офіційної статистики (звіти та узагальнення Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ) за 2012-2016 роки, узагальнення 90 кримінальних проваджень, 300 ухвал слідчих суддів, 50 рішень у справах, що перебували на розгляді ЄСПЛ, результати опитування 103 прокурорів, 97 слідчих та 56 суддів у м. Києві, Волинській, Дніпропетровській, Київській та Черкаській областях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням проблемних питань здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням у світлі конституційної реформи в Україні, утвердження у кримінальному процесі України феномену спеціалізованого процесуального керівництва та в умовах проведення АТО. Обґрунтовано низку концептуальних, з точки зору теорії та практики, понять, положень і висновків, з-поміж яких найбільш суттєвими є наступні:

вперше:

- з'ясовано сутність здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням після внесення змін до Конституції України в частині правосуддя та в умовах проведення АТО;

- аргументовано необхідність розробки та регламентації на рівні КПК України застосування універсальної спеціалізованої автоматизованої системи документообігу між органами досудового розслідування, прокуратурою, адвокатурою та судом, що уможливило б здійснення швидкого та захищеного обміну інформацією з питань, що стосуються кримінального провадження;

- розроблено класифікацію рішень та вказівок прокурора при здійсненні ним процесуального керівництва досудовим розслідуванням;

- доведено необхідність регламентації презумпції одночасного взаємного відкриття матеріалів сторонами, зі збереженням за стороною захисту права не надавати доступ до матеріалів, що можуть бути використані на підтвердження винуватості підзахисного, без пов'язування моменту відкриття із завершенням ознайомлення стороною захисту з метою урівноваження процесуального становища сторін;

- обґрунтовано необхідність надання прокуророві права, за погодженням з керівником органу досудового розслідування, доручати проведення окремої процесуальної дії слідчому, який не здійснює досудового розслідування у кримінальному провадженні із внесенням відповідних даних до ЄРДР з метою забезпечення розумності строків розслідування;

- сформульовано поняття етапності процесуального керівництва, спеціалізованого процесуального керівництва, імунітету процесуального рішення та авторське визначення процесуального керівництва з урахуванням конституційних змін;

- висунуто та обґрунтовано наукові положення щодо потреби розширення переліку процесуальних ризиків, як підстави обрання заходів забезпечення кримінального провадження, з метою забезпечення прокурором ефективності розслідування.

Удосконалено:

- критерії класифікації повноважень процесуального керівника;
- формулювання категорій самостійності та незалежності прокурора як процесуального керівника досудового розслідування;
- підхід до структуралізації та тривалості процедури погодження процесуальним керівником клопотань слідчого;
- позиції щодо правового регулювання проведення письмового провадження слідчим суддею з метою мінімізації навантаження на процесуальних керівників;
- критерії неналежного розслідування слідчим кримінального провадження та розуміння неефективного процесуального керівництва;
- аргументацію необхідності правового врегулювання обов'язкової участі прокурора під час здійснення обшуку при розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів.

Набули подальшого розвитку:

- положення щодо потреби розширення переліку випадків проведення допиту слідчим суддею під час досудового розслідування з метою забезпечення сприятливих умов здійснення розслідування;
- засади розмежування процесуального керівництва та підготовки публічного обвинувачення;
- положення, що стосуються потреби закріплення на рівні КПК терміну «обґрунтована підозра», «розумна підозра» та підстав усунення з термінологічного обігу словосполучення «реальна загроза» і використання замість нього терміну «розумна підозра» у контексті ухвалення рішення про тимчасовий доступ до речей і документів, пропозиції щодо визначень даних понять;
- підходи до співвідношення процесуального керівництва та судового контролю;
- науковий підхід до виокремлення в межах історичного розвитку нагляду прокурора за додержанням законів під час досудового розслідування кримінального провадження трьох основних етапів: державоцентричного (до 1991 р.), перехідного (з 1991 по 1996 рр.) та антропоцентричного (з 1996 року до сьогодні).

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції використано:

у нормотворчій діяльності – для вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства України, якими регламентовано здійснення

прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням (акт впровадження результатів дисертації в роботу підкомітету з питань правового забезпечення та контролю за діяльністю спеціальних органів у сфері запобігання і протидії корупції Комітету з питань запобігання і протидії корупції Верховної Ради України № 350-309 від 20.09.2016 р.);

у правозастосовній діяльності – пропозиції і рекомендації, викладені у дисертації, впроваджено в практичну діяльність органів прокуратури України (акт впровадження у діяльність Київської місцевої прокуратури № 10 від 12 жовтня 2016 року, акт впровадження у діяльність військової прокуратури Центрального регіону України від 20 жовтня 2016 року) та судових органів (акт впровадження у діяльність ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29 вересня 2016 р.);

у навчальному процесі та науково-дослідному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес України», «Актуальні проблеми кримінального процесу України», «Проблеми досудового розслідування», «Прокуратура в Україні», «Актуальні проблеми прокуратури в Україні» та при підготовці підручників, посібників, методичних матеріалів (акт впровадження у навчальний та науково-дослідний процес юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 13 жовтня 2016 року, акт впровадження у науково-дослідний процес Донецького юридичного інституту МВС України від 27 жовтня 2016 року, акт впровадження у навчальний процес Донецького юридичного інституту МВС України від 27 жовтня 2016 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертацію виконано самостійно. Викладені у дисертації положення, які становлять новизну роботи, розроблено автором особисто. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувалися. Особисті теоретичні розробки дисертантки у наукових працях, опублікованих у співавторстві, становлять 60%.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми юридичної науки і практики» (м. Харків, 2013 р.), «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Ужгород, 2013 р.), «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Херсон, 2013 р.), «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Одеса, 2014 р.), «Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії» (м. Запоріжжя, 2014 р.), «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (м. Львів, 2014 р.), «Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов» (м. Кишинів, 2014 р.), «Проблеми протидії злочинності у ХХІ столітті: вітчизняний та міжнародний досвід» (м. Чернігів, 2015 р.), «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (м. Кошице, 2015 р.), «Людина і закон: публічно-правовий вимір» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), «Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів» (м. Братислава, 2015 р.), «Актуальні питання кримінального права, кримінального процесу та криміналістики (на вшанування пам'яті Ганса Гросса)» (м. Львів, 2016 р.), «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на

нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 2016 р.), «Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування» (м. Одеса, 2016 р.)

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено у 23 наукових публікаціях, з них: 7 – у фахових виданнях України, 2 – у фахових виданнях іноземних країн (Молдова, Чехія), 14 – у збірниках тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях (з яких 3 – за кордоном), у тому числі – 1 у співавторстві (60% авторського тексту).

Структура дисертації визначається метою, задачами та предметом дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та одинадцяти додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 220 сторінок. Список використаних джерел складає 321 найменування і займає 39 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної теми та окреслено ступінь її розробленості; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію, впровадження, публікації; означено структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Змістово-правовий і компаративістський аналіз процесуального керівництва досудовим розслідуванням» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Правова природа процесуального керівництва досудовим розслідуванням»* розкрито зміст, сутність процесуального керівництва досудовим розслідуванням та з'ясовано його місце під час проведення досудового розслідування.

Пропонується визначення поняття процесуального керівництва досудовим розслідуванням з урахуванням конституційних змін. Розроблено та визначено поняття етапності процесуального керівництва, імунітету процесуального рішення.

Обґрунтовано доцільність визначення спеціалізації прокурорів-процесуальних керівників щодо злочинів, що становлять загрозу національній безпеці, та запровадження поняття спеціалізованого процесуального керівництва у таких кримінальних провадженнях.

Аргументовано недоцільність ототожнення процесуального керівництва з підготовкою до підтримання публічного обвинувачення.

У *підрозділі 1.2. «Генеza процесуального керівництва досудовим розслідуванням в Україні»* проаналізовано джерела права, якими регламентувався кримінальний процес на території сучасної України у різні історичні періоди.

З'ясовано, що однією з перших спроб становлення близького до сучасного механізму процесуального керівництва слід вважати застосування норм Статуту кримінального судочинства 1864 року на Лівобережжі сучасної України та КПК Австро-Угорщини 1873 року у її Правобережній частині.

Висунуто та обґрунтовано підхід до періодизації історії процесуального керівництва на рівні трьох основних етапів: державоцентричного (до 1991 р.),

перехідного (з 1991 по 1996 рр.) та антропоцентричного (з 1996 року до сьогодні) за об'єктом спрямованості галузевого законодавства. За суб'єктним критерієм запропоновано поділ на допрокурорський та власне прокурорський етапи.

У підрозділі 1.3. «Особливості здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням у практиці окремих держав континентальної системи права» здійснено комплексний аналіз законодавства іноземних держав, практики ЄСПЛ та міжнародних нормативно-правових актів, визначено пріоритетні напрямки діяльності прокурора у цих державах.

Встановлено, що, за чинним законодавством України, порівняно із зарубіжним законодавством, повноваження прокурора з процесуального керівництва досудовим розслідуванням є збалансованими та помірними. Доведено, що процесуальне керівництво в Україні зобов'язує до гарантування, по-перше, достатнього рівня процесуальної свободи розсуду суб'єкта здійснення досудового розслідування і, по-друге, раціонального розподілу повноважень суду і прокуратури.

Розділ 2 «Сутність та функціональне призначення процесуального керівництва в контексті вирішення завдань кримінального провадження» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Особливості процесуального статусу прокурора. Призначення та заміна процесуального керівника» обґрунтовано положення про похідний характер виникнення процесуального статусу прокурора у конкретному кримінальному провадженні. Запропоновано темпорально-територіальний критерій поділу процесуального статусу на загальний та спеціальний.

Обстоюється позиція щодо необхідності розмежування процесуальної самостійності та незалежності прокурора під час здійснення ним процесуального керівництва. Сформульовано поняття процесуальної самостійності прокурора.

Визначено елементи процесуальної діяльності прокурора за такими критеріями: за об'єктом; за суб'єктом; за етапом розслідування. Запропоновано процесуальні класифікації повноважень прокурора; вказівок прокурора.

У пункті 2.1.1. «Процесуальне керівництво на початковому етапі досудового розслідування та під час повідомлення особі про підозру» охарактеризовано особливості діяльності прокурора на початковому етапі розслідування та під час повідомлення про підозру, його повноваження та завдання.

На підставі аналізу нормативних, статистичних та правозастосовних даних встановлено необхідність залишення за прокурором права розпочинати кримінальне провадження. Удосконалено обґрунтування необхідності нормативного регулювання ухвалення рішення у формі постанови про відкриття провадження. Пропонується передбачити можливість оскарження такої постанови до прокурора або, якщо кримінальне провадження було розпочато прокурором, - до слідчого судді у триденний строк.

У пункті 2.1.2. «Процесуальне керівництво при проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій» досліджено специфіку відповідної діяльності прокурора та встановлено місце доказування у його роботі.

Обґрунтовано доцільність установлення вимоги щодо регулярного надання прокуророві результатів НС(Р)Д, що дозволило б здійснювати безперервний моніторинг динаміки діяльності особи, щодо якої здійснюються НС(Р)Д.

Встановлено дворівневість доказової діяльності прокурора: 1) з'ясування та доведення перед судом обставин, існування яких обумовлює ухвалення конкретних процесуальних рішень під час розслідування; 2) здійснення дій на виконання ст. 91 КПК України з метою затвердження або підготовки обвинувального акта.

Пропонується уточнити строк реагування процесуального керівника на клопотання, що надходять на погодження: для С(Р)Д – невідкладно, але не пізніше як протягом доби, для НС(Р)Д – невідкладно, але не пізніше як протягом 12 годин (із внесенням змін до п.10 ч.2 ст. 36 КПК України).

У пункті 2.1.3. *«Особливості процесуального керівництва досудовим розслідуванням при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження»* розглянуто проблеми застосування норм інституту заходів забезпечення з точки зору здійснення прокурором процесуального керівництва та шляхи їх вирішення.

Пропонується закріпити у КПК України поняття обґрунтованої підозри. Зроблено висновок про можливість ототожнення понять «розумна підозра» та «обґрунтована підозра» для цілей реалізації норм інституту заходів забезпечення кримінального провадження.

З метою розширення можливостей слідчого та прокурора з огляду на формальні неточності у законодавстві, запропоновано доповнити перелік ризиків, викладений у ст.ст. 155 та 177 КПК України.

Розроблено класифікацію рішень прокурора за такими підставами: 1) за наслідками; 2) за об'єктом; 3) за темпоральним критерієм.

У пункті 2.1.4. *«Процесуальне керівництво на завершальному етапі досудового розслідування»* виявлено та проаналізовано проблеми, що виникають під час здійснення процесуального керівництва на даному етапі розслідування.

З'ясовано, що не лише прокурор, але й слідчий зобов'язаний здійснювати процесуальні дії у якомога коротші строки протягом досудового розслідування, незалежно від потреби погодження рішень з процесуальним керівником, що підлягає відображенню у ст. 40 КПК України.

Висунуто та обґрунтовано пропозицію щодо спрощення порядку надання стороною захисту доступу до наявних у неї матеріалів стороні обвинувачення по завершенню досудового розслідування без запиту прокурора, з огляду на що необхідним є внесення змін до ч. 6 ст. 290 КПК України.

Зроблено висновок про те, що основним завданням прокурора на завершальному етапі є надання у найкоротший строк обґрунтованого висновку про зміст обставин, що підлягають доказуванню та можуть свідчити про винуватість або невинуватість обвинуваченого та, якщо необхідно, заходи примусу щодо нього.

У підрозділі 2.2. *«Процесуальне керівництво прокурора та процесуальна самостійність слідчого: проблеми співвідношення»* розглядаються теоретичні та прикладні питання взаємодії процесуального керівника зі слідчим.

Встановлено, що період дії КПК України з 2012 по 2016 роки характеризувався активізацією діяльності прокурорів у кримінальному провадженні. Це обумовлено нормативною визначеністю тісної взаємодії прокурора з органами досудового розслідування. Зазначене підтвердили 57% опитаних автором суддів.

Обґрунтовано недоцільність розширення незалежності органів досудового розслідування з точки зору оптимізації взаємодії процесуального керівника зі

слідчим. З'ясовано, що процесуальне керівництво прокурора не суперечить здійсненню відомчого контролю та не підміняє його, не маючи ознак контролю.

Розділ 3 «Процесуальне керівництво у кримінальному процесі України: тенденції та перспективи розвитку» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Тendenції розвитку та проблемні аспекти реалізації завдань процесуального керівництва в умовах реформування системи кримінальної юстиції в Україні», на основі аналізу сучасного стану розвитку процесуального керівництва в Україні, висунуто та обґрунтовано деякі теоретичні положення та пропозиції щодо подальшого функціонування цього інституту.

Запропоновано в теорії кримінального процесу виокремлювати досудове кримінально-процесуальне правозастосування як реалізацію уповноваженими суб'єктами комплексу повноважень у межах їхньої компетенції, шляхом здійснення функцій розслідування, нагляду прокурора за його законністю, судового контролю, що спрямовані на досягнення мети і завдань досудового розслідування на всіх його етапах з дотриманням установленої законом процесуальної форми.

Робиться висновок про необхідність передбачення можливості оприлюднення інформації щодо результатів досудового розслідування винятково за наявності дозволу прокурора-процесуального керівника. Проведено класифікацію проблем, що виникають на стадії досудового розслідування, а отже – обумовлюють напрямки діяльності прокурора за суб'єктним та об'єктним критеріями, за етапом розслідування, за детермінантами та джерелом походження.

У підрозділі 3.2. «Перспективи розвитку та оптимізації процесуального керівництва досудовим розслідуванням» охарактеризовано орієнтовні напрямки подальшого функціонування цього інституту.

Піддано обґрунтованій критиці законотворчу пропозицію щодо віднесення до виключної компетенції слідчого судді ухвалення рішення про витребування доказів, з огляду на позначенні такого підходу на оперативності та ефективності досудового розслідування. З'ясовано, що оптимальним для виконання завдань кримінального провадження визнається розвиток процесуального керівництва досудовим розслідуванням на засадах збереження за прокурором чинного на сьогодні обсягу повноважень з удосконаленням деяких норм кримінального процесуального законодавства України.

У підрозділі 3.3. «Процесуальне керівництво і судовий контроль як взаємоузгоджені засоби забезпечення законності досудового розслідування» проаналізовано характерні риси, взаємодію та співвідношення даних інститутів.

Визначено спільні та відмінні ознаки процесуального керівництва та судового контролю за критеріями мети, об'єкту, процесуального статусу та порядку його набуття, за наслідками рішень. Пропонується доповнити ст. 7 КПК України ч. 3 наступного змісту: «Гарантіями реалізації засад, визначених ч. 1, є здійснення уповноваженими суб'єктами прокурорського нагляду та судового контролю».

Обґрунтовано доцільність установлення імперативної норми, що зобов'язувала б прокурорів подавати клопотання до слідчого судді апеляційного суду за межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування у провадженнях щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання щодо вивчення та розроблення теоретичних, нормативних та практичних засад, спрямованих на вдосконалення здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням, та сформульовано висновки, пропозиції й рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

1. Під процесуальним керівництвом слід розуміти процесуальну діяльність прокурора у кримінальному провадженні, що здійснюється ним шляхом реалізації повноважень у обсязі, передбаченому законом та необхідному для визначення ходу досудового розслідування, належного нагляду за його законністю з метою забезпечення прав учасників провадження та гарантування виконання його завдань.

Спеціалізоване процесуальне керівництво, як відносно автономний вид процесуального керівництва, являє собою процесуальну діяльність спеціалізованого прокурора з метою гарантування виконання завдань кримінального провадження під час досудового розслідування злочинів, що становлять загрозу національній безпеці, яка здійснюється ним шляхом реалізації легальних повноважень у обсязі, передбаченому законом та необхідному для взаємодії зі спеціальним суб'єктом розслідування, визначення його перебігу, забезпечення належного нагляду за його законністю. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням здійснюється на засадах етапності. Етапність процесуального керівництва – це відкрита нелінійна динамічна система, що структурно обумовлює зміст, послідовність та момент реалізації повноважень процесуального керівника під час досудового розслідування в межах початкового етапу та повідомлення особі про підозру, етапу здійснення С(Р)Д та НС(Р)Д, завершального етапу.

Основним завданням процесуального керівника під час досудового розслідування є забезпечення законності досудового кримінального процесуального правозастосування, яким, з точки зору автора, є реалізація уповноваженими суб'єктами комплексу повноважень в межах їхньої компетенції, шляхом здійснення функцій розслідування, процесуального керівництва, судового контролю, що спрямовані на досягнення мети і завдань досудового розслідування на всіх його етапах з дотриманням установленної законом процесуальної форми.

Під імунітетом процесуального рішення слід розуміти такий режим скасування рішення, яким встановлюються спеціальні порядок та умови постановки й вирішення питання про законність і обґрунтованість рішення слідчого та(або) прокурора у конкретному кримінальному провадженні, що може бути скасовано з метою забезпечення законності досудового розслідування в межах його строків спеціально уповноваженим суб'єктом.

2. Нагляд прокурора за додержанням законів органами, що проводять досудове розслідування та процесуальне керівництво слід співвідносити як ціле та частину; нагляд у широкому та вузькому розумінні, а отже у період чинності ст. 121 розділу VII («Прокуратура») Конституції України процесуальне керівництво варто було окреслювати як форму нагляду у широкому розумінні, а не окрему

функцію. Позичування процесуального керівництва як окремої функції уможливило тлумачення його з погляду теорії функціональних систем. У зв'язку із внесенням змін до Конституції України та набуттям чинності ст. 131-1 Основного Закону, процесуальне керівництво обґрунтовано можна іменувати самостійною функцією прокуратури, яка, попри формулювання конституційної норми, по суті включає у себе нагляд за С(Р)Д та НС(Р)Д.

Пропонується трактувати відповідні процесуальні норми, що містять правові дефініції або включають у себе перелік повноважень прокурора, залежно від напрямку його діяльності в умовах відсутності визначення, за телеологічним/цільовим та системним/логічним принципами.

3. Становлення процесуального керівництва у вигляді, найбільш наближеному до сучасного, взяло свій початок з моменту набуття чинності Статутом кримінального судочинства 1864 р., оскільки даним нормативним актом утверджувався механізм активної діяльності прокурора з визначення векторів руху справи. Період УНР та СРСР ознаменувався стрімким розвитком законодавчого унормування даного інституту, остаточно сформулювавши провідні риси окремих повноважень прокурора на досудовому провадженні та спрямувавши діяльність прокурора на дану стадію як пріоритетну у наглядovому сенсі. Дослідження генези даного інституту дозволило виокремити в межах історичного розвитку нагляду прокурора за додержанням законів у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням три основні етапи: державоцентричний (до 1991 р.), перехідний (з 1991 по 1996 рр.) та антропоцентричний (з 1996 року до сьогодні).

4. Критеріями класифікації рішень прокурора є: 1) наслідки – рішення, що є підставою для розгляду судом питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (погодження прокурором клопотання слідчого, самостійне подання такого клопотання); рішення, що не тягнуть за собою розгляд судом означеного питання (зокрема, відмова у погодженні клопотання слідчого); 2) об'єкт – рішення, що стосуються особистих прав учасників кримінального провадження (ухвалення рішення про виклик, подання/погодження клопотання про привід, затримання особи, відсторонення від посади, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, застосування запобіжних заходів); що стосуються майнових та супутніх прав учасників кримінального провадження та інших осіб (подання/погодження клопотання про накладення грошового стягнення, тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна, арешт майна); 3) темпоральний критерій – рішення, що передують розгляду окреслених питань слідчим суддею та рішення, що приймаються за фактом їх розгляду. У рамках здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням прокурор (за механізмом реагування) реалізує ініціативні та реакційні (або первинні та похідні) повноваження. Ініціативні повноваження прокурора за своєю правовою природою становлять його права та пов'язані з ними обов'язки, реалізація яких зумовлює вплив на хід досудового розслідування у передбачений кримінальним процесуальним законодавством спосіб та у межах компетенції прокурора, шляхом ухвалення ним процесуального рішення, з метою попередження порушень процесуальної форми. Натомість, реакційними можуть іменуватися такі повноваження, які реалізуються прокурором як реакція на дію чи

бездіяльність/запит про прийняття ним рішення у межах його компетенції в умовах наявності фактичної та юридичної підстав. Обидва види повноважень є взаємообумовленими, але при цьому зберігають відносну самостійність. За критерієм належності повноважень до процесуального статусу лише прокурора або й інших учасників кримінального провадження слід виділяти загальні (ті, що притаманні не лише прокурору, але й іншим суб'єктам) та спеціальні повноваження (ті, що належать виключно до сфери його відання). Залежно від значущості результатів реалізації прокурором своїх повноважень, останні підлягають розмежуванню на основні (пп. 1, 3-5, 7, 9, 10, 12-14, 16-18, 20 ч. 2 ст. 36 КПК України) та допоміжні (факультативні) (пп. 2, 8, 11 ч. 2 ст. 36 КПК України). З урахуванням максимальної вірогідності впливу на забезпечення законності досудового розслідування, реалізацію його загальних засад та прав учасників згаданого, повноваження процесуального керівника доцільно поділяти на ті, що становлять собою права прокурора (пп. 2-5, 11, 20 ч. 2 ст. 36 КПК України) та його обов'язки (пп. 1, 7-10, 12-14, 16-18 ч. 2 ст. 36 КПК України). Вказівки прокурора з теоретико-практичної точки зору умовно можна розділити на ті, що стосуються забезпечення прав учасників, гарантування змагальності сторін кримінального провадження, забезпечення повноти здійснення слідчих дій, забезпечення своєчасності здійснення слідчих дій, розумності строків розслідування кримінального провадження, забезпечення здійснення доказування.

5. Вжиття терміну «процесуальний статус» прокурора-процесуального керівника охоплює як статичний, так і динамічний вияви його діяльності в кримінальному провадженні. Набуття прокурором статусу є *похідним* від рішення керівника органу прокуратури, прийнятого в порядку ст. 37 КПК. Зміна процесуального статусу у переважній більшості випадків об'єктивно обумовлена стадійністю кримінального провадження і не вимагає ухвалення окремого рішення керівником органу прокуратури. У сучасних правозастосовних умовах процесуальний керівник може послуговуватися загальним та спеціальним процесуальним статусом, що виокремлюється за темпорально-територіальним критерієм в умовах воєнного, надзвичайного стану та проведення АТО. Особливими ознаками процесуального статусу прокурора є його незалежність, самостійність, незмінність, відповідальність, етапність діяльності. Під процесуальною самостійністю прокурора слід розуміти право прокурора на вчинення дій та ухвалення рішень під час кримінального провадження шляхами та в межах, визначених законом, з огляду на власне внутрішнє переконання, коли це не суперечить інтересам провадження та його учасників.

6. Процесуальне керівництво та судовий контроль є самостійними однорівневими, взаємообумовленими та взаємоспрямовуючими структурно впорядкованими видами діяльності, що урівноважують одна одну. До основних завдань процесуального керівництва та судового контролю належать: ухвалення процесуальних рішень; перевірка рішень, ухвалених уповноваженими суб'єктами, на предмет їх законності; вжиття заходів примусового характеру у визначений законом спосіб. Судовий контроль, будучи вторинним по відношенню до прокурорського нагляду, одночасно становить собою певного «гаранта над

гарантом» або «абсолютного гаранта» і діє за результатами слідчої та прокурорської діяльності.

7. Елементами процесуальної діяльності прокурора є наступні: *за об'єктом* - виконання завдань кримінального провадження шляхом ухвалення процесуальних рішень, що визначають хід досудового розслідування безпосередньо або опосередковано (шляхом звернення з ними до суду); охорона і захист прав учасників досудового розслідування, доказування, оскарження рішень слідчого судді, дії, що здійснюються прокурором на основі та на виконання загальних засад кримінального провадження; *за суб'єктом* - діяльність прокурора, що спрямовується на слідчого, оперативних співробітників, слідчого суддю; потерпілого та його представника, підозрюваного/обвинуваченого та його захисника, законного представника, свідків; *за етапом розслідування* - діяльність, орієнтована на забезпечення законності відкриття кримінального провадження, законності та обґрунтованості повідомлення про підозру, законності С(Р)Д/НС(Р)Д, закриття кримінального провадження у вигляді власне його закриття особисто, звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, підготовки/затвердження обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та звернення з ними до суду включно із внесенням відповідних відомостей до ЄРДР. Під цим кутом зору, реалізація прокурором його процесуального статусу відбувається по лінії здійснення вищенаведених складових процесуальної діяльності.

8. Процесуальний керівник є спеціальним суб'єктом доказування, а зміст доказової діяльності прокурора під час досудового розслідування у кримінальному провадженні обумовлений сутністю його повноважень, визначених ст. 36 КПК. Основним завданням прокурора у даному аспекті є те, щоб, керуючись наявною слідчою ситуацією, націлити слідство на встановлення певного кола матеріалів, які підлягають отриманню, дослідженню, оцінці з метою забезпечення формування доказової бази під час досудового розслідування. При цьому доказова діяльність розглядається як така, що дозволяє не запідозрити, не звинуватити, не засудити невинуватого, а також забезпечити законність та обґрунтованість дій та рішень, які супроводжують хід досудового розслідування. Залежно від змісту процесуального рішення, на яке спрямована діяльність прокурора, слід розмежовувати первинне доказування прокурором (забезпечує ухвалення проміжних процесуальних рішень) та генеральне (доказування обставин, визначених ст. 91 КПК). За критерієм характеру діяльності та методів реалізації повноважень, серед форм участі прокурора як процесуального керівника, у доказуванні варто виділяти безпосередню та опосередковану, які є взаємодоповнюючими та не суперечать одна одній, оскільки спрямовані на досягнення єдиної мети - забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування у дусі законності. Цільово-темпоральна характеристика доказової діяльності прокурора зумовлена спрямованістю на проміжні процесуальні рішення та остаточне рішення.

9. У межах процедури затвердження/погодження клопотань слідчого до слідчого судді варто виділяти такі етапи: підготовчий (надходження клопотання, вивчення його змісту прокурором), основний (визначення відповідності

клопотання вимогам закону за формою та змістом, здійснення перевірки обставин, фактів, матеріалів, на які посиляється слідчий, встановлення підстав для погодження/відхилення), завершальний (ухвалення законного рішення – повернення, самостійне доопрацювання, затвердження/погодження).

10. Необхідними, в контексті інформатизації діяльності органів кримінальної юстиції, є розробка, регламентація та впровадження універсальної спеціалізованої автоматизованої системи документообігу між органами досудового розслідування, прокуратурою, адвокатурою та судом, що уможливило б здійснення швидкого та захищеного обміну інформацією з питань, що стосуються кримінального провадження. Запровадження системи забезпечило б можливість як подання сторонами доказів, на які вони посиляються (п.5 ч.3 ст. 132 КПК), так і оперативного направлення уповноваженим особам електронних примірників рішень.

11. З метою підвищення ефективності виконання процесуальним керівником наглядових повноважень під час досудового розслідування, пропонується: 1) Внести зміни до пп. 4, 8, 10 ч. 2 ст. 36, ч. 1, 3 ст. 37, ч. 1 ст. 40, п. 3 ч. 1 ст. 56, ч. 2, 3 ст. 140, ч. 2 ст. 144, п. 6. ч. 2 ст. 155, п. 3 ч. 1 ст. 176, п. 3 ч. 1 ст. 177, ч. 1, 4 ст. 193, ч. 6 ст. 290 КПК України; сформулювати Примітку до статті 37 КПК України; доповнити ч.1 ст. 3 КПК України - п.16; ст. 7 КПК України – ч. 3, ч. 2 ст. 36 КПК – п. 22, ст. 132 КПК України – п. 7; до ч. 1 ст. 3 КПК України включити п. 14 зі зміщенням нині чинних пунктів на один порядковий номер; ч. 2 ст. 56 КПК України п. 6, ч. 3 ст. 223 КПК; абз. 1 ч. ст. 225 КПК України; 2) *Внести зміни до пп. 2.2., 2.4., 3.4.2 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні*; 3) Уточнити положення п. 4 наказу Генерального прокурора України № 4 гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні»; 4) Внести зміни до п.1.7. наказу Генерального прокурора «Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури України» № 218; 5) Внести зміни до п. 2.3. «Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Черноусько М.В. Здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням як гарантія забезпечення реалізації прав учасників кримінального провадження / М.В. Черноусько // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки». – Сімферополь, 2014. – Том 26(65). – С. 350-359.

2. Черноусько М.В. Правова природа прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням / М.В. Черноусько // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса: Юридична література, 2014. – Вип. 71. – С. 461-474.

3. Черноусько М.В. Прокурорський нагляд у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням: порівняльний аспект в контексті

зарубіжного досвіду та вимог міжнародних стандартів прокурорської діяльності / М.В. Черноусько // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – Херсон: «Гельветика», 2014. – Вип. 27, Том 3. – С. 142-149.

4. Черноусько М. Особливості здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням: сутнісно-компаративістський аналіз / М.Черноусько // «Национальный юридический журнал: Теория и практика». – Кишинев, 2014. – № 6(10). – С. 282-288.

5. Черноусько М.В. Окремі питання історії становлення нагляду прокурора за додержанням законів під час проведення досудового розслідування на території сучасної України/ М.В. Черноусько// Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон, 2015. - № 1, Том 4. – С. 159-164.

6. Черноусько М. Прокурорський нагляд і судовий контроль як засоби забезпечення законності досудового розслідування/М.Черноусько//Evropský politický a právní diskurz. – 2015. – Svazek 1. – 5. vydání. – S. 188-196.

7. Черноусько М. Нагляд прокурора за додержанням законів під час проведення досудового розслідування: тенденції нормотворення і правозастосування/ М.Черноусько//Історико-правовий часопис. – Луцьк, 2015. - № 2(6). – С. 199-204.

8. Черноусько М.В. Повноваження прокурора з нагляду за додержанням законів на стадії досудового розслідування кримінального провадження: питання класифікації/М.В. Черноусько//Право і суспільство. – Дніпропетровськ, 2015. - № 6-2, 2015. – С.192-198.

9. Черноусько М. Феномен спеціалізованого процесуального керівництва у кримінальному процесі України/М. Черноусько//Підприємство, господарство і право. – Київ, 2016. - № 5. – с. 90-95.

10. Черноусько М.В. Здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням та процесуальна самостійність слідчого: проблеми співвідношення/ М.В. Черноусько// Актуальні проблеми юридичної науки і практики: Тези доповідей та наукових повідомлень учасників IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Нац. універ. «Юрид. акад.. України. ім. Ярослава Мудрого»/ Наукове видання. – Харків: «Діса плюс», 2013 р. – С. 335-337.

11. Черноусько М.В. Функціональне призначення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням в контексті виконання завдань кримінального провадження/М.В. Черноусько// «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 15-16 листопада 2013 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 224-227.

12. Черноусько М.В. До питання про призначення та заміну прокурора у кримінальному провадженні/ М.В. Черноусько// «Теорія і практика сучасної юриспруденції»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 13-14 грудня 2013 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 244-249.

13. Черноусько М.В. До питання про здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням при проведенні

негласних слідчих (розшукових) дій/ М.В. Черноусько// «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 14-15 лютого 2014 р.) – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 133-135.

14. Черноусько М.В. Деякі питання закінчення досудового розслідування в контексті здійснення прокурором нагляду у формі процесуального керівництва/ М.В. Черноусько// Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2014 року/ За заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – С. 277-282.

15. Черноусько М.В. До питання про здійснення прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням при застосуванні запобіжних заходів/ М.В. Черноусько// «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 квітня 2014р. – Львів: У 2 частинах. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. – Частина I. – С. 54-57.

16. Черноусько М.В. Окремі аспекти закінчення досудового розслідування за законодавством України в дискурсі прокурорського процесуального керівництва/ М. В. Черноусько//«Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов». Материалы международной научно-практической конференции, 7-8 ноября 2014 г./ орг. ком.: Бужор В. и др. – Кишинев: Tipogr. «Cetatea de Sus», 2014. – С. 201-204.

17. Черноусько М.В. Нагляд прокурора за додержанням законів під час проведення досудового розслідування в Італії у світлі практики ЄСПЛ/ О.П. Кучинська, М.В. Черноусько//Проблеми протидії злочинності у ХХІ столітті: вітчизняний та міжнародний досвід: матеріали міжнар. симпозіуму (Чернігів, 24 квітня 2015 р.); за ред. докт. юр. наук, проф. І. Г. Богатирьова / Буковинський держ. фінансово-економічний університет, Апеляційний суд Чернігівської обл. – Чернігів, 2015. – С. 111-114.

18. Черноусько М.В. Становище прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні досудового розслідування під час подій 1917-1921 рр. на українських землях/ М.В. Черноусько//Právna veda a prax v treťom tisícročí: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 27. – 28. február 2015/ Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. – Košice, 2015. – С. 189-191.

19. Черноусько М.В. Повноваження прокурора-процесуального керівника у розрізі законодавчих ініціатив/М.В. Черноусько//Людина і закон: публічно-правовий вимір: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 2-3 жовтня 2015 р. – Дніпропетровськ:ГО «Правовий світ», 2015. – с. 87-92.

20. Черноусько М.В. Специфіка прокурорського нагляду за законністю досудового розслідування в контексті функціонування інституту заходів забезпечення кримінального провадження/ М.В. Черноусько//Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Právna veda a prax: výzvy moderných európskych integračných procesov 27. – 28. novembra 2015. - Paneurópska vysoká škola. - Bratislava, 2015. – С. 211-215.

21. Черноусько М.В. Місце доказування у процесуальній діяльності прокурора зі здійснення нагляду за законністю досудового розслідування у кримінальному провадженні/М.В. Черноусько//Актуальні питання кримінального права, кримінального процесу та криміналістики (на вшанування пам'яті Ганса Гросса): зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 29 січня 2016 р.). – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. – с. 163-165.

22. Черноусько М.В. Нагляд прокурора під час досудового розслідування кримінального провадження: природа та сутність з позицій змін до Конституції України в частині правосуддя/ М.В. Черноусько//Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 5-6 лютого 2016 р. – Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. – с. 99-103.

23. Черноусько М.В. Проблеми нормативного забезпечення діяльності прокурора-процесуального керівника під час досудового розслідування/ М.В. Черноусько// Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування: матеріали дистанційної конференції, м. Одеса, 2 квітня 2016 р./ відп. за вип.: В.В. Тіщенко, О.П. Ващук, І.В. Гловюк, М.В. Шкрибайло; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса: Юридична література, 2016. – с. 133-137.

АНОТАЦІЯ

Черноусько М.В. Здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2016.

У дисертаційному дослідженні розглядаються науково-практичні засади процесуального керівництва прокурора досудовим розслідуванням. Комплексно вивчаються нормативні засади, тенденції та проблеми правозастосування у досліджуваній сфері. Проаналізовано генезу процесуального керівництва на території сучасної України.

Розроблено класифікацію повноважень, рішень та вказівок процесуального керівника. Сформульовано ідею регламентації презумпції одночасного взаємного відкриття матеріалів сторонами.

Встановлено необхідність надання прокуророві права, за погодженням з керівником органу досудового розслідування, доручати проведення окремої процесуальної дії слідчому, який не здійснює досудове розслідування кримінального провадження, з метою забезпечення розумності строків розслідування. Внесено низку пропозицій з удосконалення кримінального процесуального законодавства з метою оптимізації умов діяльності прокурора з процесуального керівництва.

Ключові слова: нагляд прокурора, процесуальне керівництво, досудове розслідування, рішення прокурора, класифікація повноважень прокурора, завдання

прокурора, одночасне взаємне відкриття матеріалів, доручення прокурора, вказівки прокурора.

АННОТАЦІЯ

Чорноусько М.В. Осуществление прокурором процессуального руководства досудебным расследованием. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2016.

Диссертация состоит со вступления, трех разделов, содержащих двенадцать подразделов, выводов, списка литературы и восьми приложений. Во вступлении обосновывается актуальность темы исследования, её связь с научными программами, планами, темами, определяется объект, предмет, цели и задачи диссертационного исследования, эмпирическая база, методологическая основа, сформулирована научная новизна. Указана практическая значимость и апробация полученных результатов.

В диссертационном исследовании рассматриваются научно-практические основы осуществления прокурором процессуального руководства.

Проанализирован генезис процессуального руководства на территории современной Украины, исследование которого позволило вычленивать три основных этапа его развития: государствоцентричного (до 1991 года), переходного (с 1991 по 1996) и антропоцентричного (с 1996 года до сегодня).

Разработана классификация полномочий, решений и указаний прокурора-процессуального руководителя. Полномочия предлагается классифицировать по критериям механизма реагирования, принадлежности полномочий, значимости результатов реализации прокурором отдельных полномочий, максимальной вероятности влияния на обеспечение законности расследования.

Деление решений прокурора предлагается осуществлять в зависимости от последствий, объекта, по темпоральному критерию. При этом указания прокурора подлежат условному разграничению на касающиеся обеспечения прав участников, гарантирования состязательности сторон уголовного производства, обеспечения полноты следственных действий, своевременности их осуществления, разумности сроков, обеспечения осуществления доказывания.

Сформулирована идея регламентации презумпции одновременного взаимного открытия материалов сторонами с сохранением для стороны защиты права не предоставлять доступ к материалам, которые могут быть использованы для подтверждения виновности подзащитного, без связывания момента открытия с завершением ознакомления стороной защиты.

Выдвинуты и обоснованы научные положения, касающиеся потребности расширения перечня процессуальных рисков в качестве основания избрания мер пресечения. Установлена необходимость в предоставлении прокурору права, при согласовании с руководителем ОДР, поручать проведение отдельного процессуального действия следователю, не осуществляющему досудебное

расследование уголовного производства с целью обеспечения разумности сроков расследования.

На основании существующего порядка, предлагается выделение нескольких этапов в рамках процедуры согласования ходатайств следователя к следственному судье: подготовительного (поступление ходатайства, изучение его содержания прокурором), основного (определение соответствия ходатайства требованиям закона по форме и содержанию, проверка обстоятельств, фактов, материалов, на которые ссылается следователь, определение оснований для согласования или отклонения), завершающий (принятие законного решения – возвращение, утверждение).

Ключевые слова: надзор прокурора, процессуальное руководство, досудебное расследование, решения прокурора, классификация полномочий прокурора, задания прокурора, одновременное взаимное открытие материалов, поручения прокурора, указания прокурора.

SUMMARY

Chornousko M. – Prosecutor procedural guidance of the pre-trial investigation implementation. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; judicial expertise; operational search activity. – Kyiv National Taras Shevchenko University. Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The thesis deals with the prosecutor's procedural guidance of the pre-trial investigation scientific and practical bases. The author studies the normative framework, law enforcement trends and issues in the context of the prosecutor's supervision. The research includes an analysis of the procedural guidance genesis on the modern Ukraine territory.

It was developed the classification of the prosecutor's as the procedural chief powers, decisions and guidelines. The idea of simultaneous mutual opening of the materials by sides presumption was formulated. It was established the need of the assignation for prosecutor the right, in agreement with the head of pre-trial investigation bureau, to delegate of the individual proceedings to investigator who doesn't carries criminal proceedings in this pre-trial investigation in order to make available the investigation reasonable time.

Based on the problematic issue analysis it was offered to develop and regulation in the CCP using of the universal specialized automated workflow system between the bodies of pre-trial investigation, prosecutors, advocacy and the court. The researcher made a number of proposals for improve the criminal procedure legislation to optimize the conditions of the prosecutor's procedural guidance.

Keywords: prosecutor's supervision, procedural guidance, classification of the prosecutor's powers, prosecutor's tasks, prosecutor's decisions, simultaneous mutual opening of the materials by sides, prosecutor's delegations, prosecutor's guidelines.